

BURSA YERLİ AĞIZLARININ GENEL ÖZELLİKLERİ*

Süleyman EROĞLU**

Şükrü BAŞTÜRK***

Mustafa ULUOCAK****

Hatice ŞAHİN*****

ÖZET

Anadolu ağızlarıyla ilgili araştırmaların ne kadar önemli olduğu çok iyi bilinen konulardan biridir. Bugüne kadar Anadolu'nun değişik bölgelerinde çok sayıda derleme çalışmaları yapılmış, genel dil özellikleri ortaya konmuş, eldeki malzemelerden yola çıkarak bölgelerin etnik yapısıyla ilgili sonuçlara varılmaya çalışılmış olsa da aynı durumun Bursa bölgesi ağızları için geçerli olmadığı ortadadır. Ağız çalışmalarında Bursa bölgesi yerli ağızları ele alınmamıştır. Bölge ağızlarıyla ilgili çalışmalar, dar kapsamlı bir iki yayımı geçmemektedir.

Bu eksiklikten hareketle 2006 yılında başlatılan Uludağ Üniversitesi destekli "Bursa Yerli Ağızlarının Derlenip İncelenmesi" adlı proje kapsamında Bursa ağızlarıyla ilgili derleme çalışmaları başlatılmıştır. Bu makalede söz konusu proje kapsamında derlenen ve çözülen metinlerden yola çıkılarak Bursa yerli ağızlarının genel özellikleri verilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Anadolu Ağızları, Bursa Yerli Ağızları, Bursa Köyleri.

* Uludağ Üniversitesi F 2006/26 No'lu "Bursa Yerli Ağızlarının Derlenip İncelenmesi" adlı proje kapsamındaki çalışmalardan üretilmiştir.

** Dr., Uludağ Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü, seroglu@uludag.edu.tr

*** Dr., Uludağ Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü, basturk@uludag.edu.tr

**** Dr., Uludağ Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü, muluocak@uludag.edu.tr

***** Prof. Dr., Uludağ Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, hatices@uludag.edu.tr

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic*

Volume 4/8 Fall 2009

GENERAL FEATURES OF THE BURSA INDIGENOUS DIALECTS

How important is research which is related to the Anatolian dialects that is one of many well-known. It is one of the well-known topics that researches which are related to Anatolian dialects have major importance. Many of compilation studies has been made in different areas of Anatolian hitherto, general features of language has been propounded, though based on the available material regarding the ethnic composition of the region have been tried to reach conclusions the same situation have not valid to the dialects area of the Bursa. The Bursa region indigenous dialects have not been deal with the dialect studies. Studies about region dialects do not exceed a few limited studies.

Thus, as part of "The Bursa Indigenous Dialects Compiled Examining" project which is supported by the Uludag University and launched in 2006 compilation studies about Bursa dialects were initiated. In this article under the project content to set out the compiled and solved texts will be attempted to give general features of the Bursa indigenous dialects.

Key Words: Anatolian Dialect, Bursa Indigenous Dialects, Villages of Bursa.

Anadolu ağzlarıyla ilgili çalışmaların Türk diliyle ilgili araştırmalar için ne kadar önemli olduğu çok iyi bilinen konulardan biridir. Bugüne kadar Anadolu'nun değişik bölgelerinde çok sayıda derleme çalışmaları yapılmış, genel dil özellikleri ortaya konmuş, eldeki malzemelerden yola çıkılarak bölgelerin etnik yapısıyla ilgili sonuçlara varılmaya çalışılmış olsa da aynı durumun Bursa bölgesi ağzları için geçerli olmadığı ortadadır. Ağız çalışmalarında şimdiye kadar Bursa bölgesi yerli ağzları ele alınmamıştır. Bölge ağzlarıyla ilgili yapılmış çalışmalar, dar kapsamlı bir iki yayımı geçmemektedir.

Bu eksiklikten hareketle böyle bir çalışma için geç kalınmış olduğunun da farkında olarak 2006 yılında Uludağ Üniversitesi destekli "Bursa Yerli Ağızlarının Derlenip İncelenmesi" adlı proje kapsamında Bursa ağzlarıyla ilgili derleme çalışmaları başlatılmıştır.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

Bursa'da bugün için resmi kayıtlara göre 687 köy bulunmaktadır. Kırım'ın Ruslar tarafından işgal edildiği 1771 yılından sonra değişik dönemlerde ortaya çıkan göç dalgalarıyla Bursa'da başta merkez olmak üzere çeşitli ilçelerde çok sayıda göçmen köyü ve mahallesi oluşturulmuştur. Kaynakların verdiği bilgilerden anlaşıldığı kadarıyla Bursa'da 185 göçmen köyü ya da mahallesi bulunmaktadır.¹ Bu köylerin yüzden fazlası Rumeli, 30'u Batum göçmenlerinin, 10'u Çerkezlerin, 7'si Tatarların, bunun dışında birer ikişer olmak üzere Abazaların, Boşnakların, Dağıstanlıların yerleşmiş olduğu köylerdir. Bazı köylerde de yerli halkla beraber Tatar ve Çerkezlerin karışık yerleştiği bilinmektedir.

Göçmen halkın yerleştiği bölgeler dikkate alındığında Mustafakemalpaşa ilçesinin 104 köyünün 50'sinin göçmen köyü olduğu bunun 48'inin Rumeli göçmenlerine, 2'sinin Çerkezlere ait olduğu görülmektedir. Karacabey ilçesinde bulunan 64 köyün 31'i çoğunluğu Rumeli göçmenleri olmak üzere Çerkez ve Tatar köyleridir. Yenişehir'de 61 köyün 15'i tamamen Rumeli göçmenlerinin yerleştiği köylerdir. Gemlik'te 17 köyün 13'ü tamamen Batum göçmenlerinin yerleştiği köylerdir. Bursa Merkez ilçesinde çoğunluğu Rumeli göçmeni olmak üzere Tatarların da yerleştiği 46 köy ve mahalle bulunmaktadır.

Bursa ili genelinde Kafkas ve Rumeli göçmenleriyle az sayıda olan Tatar göçmenlerinin merkez başta olmak üzere Karacabey, Mustafakemalpaşa, Gemlik, Yenişehir, İznik, Orhangazi ve İnegöl ilçelerinde yerleşmiş oldukları görülmektedir. Göçmen iskanından neredeyse hiç etkilenmeyen ilçeler bugünkü adıyla Harmancık, Büyükorhan, Orhaneli ve Keles ilçeleridir. Orhaneli ilçesinde Çanak ve Osmaniye adında iki köye Batum göçmenlerinin yerleştirilmiş olduğuna dair bilgiler bulunsa² da göçmenlerden uzak kaldığı düşünülecek olan ilçeler bunlardır.

Bu durum göz önünde bulundurularak derleme çalışmalarına başlamadan önce Bursa ili sınırlarındaki yerli köyler tespit edilmiştir. Yukarıda da belirtildiği gibi Bursa'da göçmenlerin yerleştirildiği çok sayıda köy bulunduğu için söz konusu elemanın Bursa için son derece önemli olduğu ortadadır. Tespit edilen yerli köyler de kendi aralarında tasnife tabi tutulmuş, göçmen unsurların daha az olduğu, Bursa merkezine ulaşımın daha zor olduğu dağ köylerine öncelik tanınmış,

¹ Muammer Demirel, "Bursa'nın Zenginliği Göçmenler", XIX. Yüzyılda Bursa'da Göçmen İskanı, Aralık 2008, Bursa, s. 45-48.

² Muammer Demirel, "Bursa'nın Zenginliği Göçmenler", XIX. Yüzyılda Bursa'da Göçmen İskanı, Osmangazi Belediyesi Yayınları, Aralık 2008, Bursa, s. 45-48.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

ardından ovada bulunan yerli köylere gidilmiştir. Derleme çalışması yapmak için yaklaşık 77 ova, 105 dağ köyü olmak üzere toplam 182 köye gidilmiş, 190 kaynak kişiden derleme yapılmıştır. Bu makalede söz konusu proje kapsamında özellikle dil özelliklerinin daha fazla korunduğu düşünülen dağ yöresinden derlenmiş ve çözülmüş metinlerden yola çıkılarak Bursa yerli ağızlarının genel özellikleri verilmeye çalışılacaktır.

Makalenin ve projenin başlığında Bursa ağzı değil, Bursa yerli ağızları teriminin kullanılmasındaki amaç, farklı bölgelerden gelen göçmenlerin kendi dillerine ait özellikleri devam ettirmeleri, bir yandan da göçmen ağızları diyebileceğimiz bir alanın varlığıdır. Bursa'da bugüne kadar göçmenlerle ilgili çalışmalarda Bursa göçmen ağzı teriminin kullanılması da Bursa yerli ağızları biçimindeki ifadenin kullanılmasında etkili olmuştur.

İncelemeye çalıştığımız Bursa ağızları, az sayıdaki akademik çalışmaya rağmen³ eldeki malzemeyle Batı Anadolu ağızları grubuna dahil edilmektedir. Leyla Karahan'ın ana ağız gruplarını belirleyen özellikler olarak verdiği ses bilgisi, şekil bilgisi ve söz dizimi özellikleri Bursa dağ köylerinden derlenen metinlerle uyum göstermektedir.⁴

Buna göre: Bursa ağzında alıntı kelimelerde var olan uzun ünlüler büyük ölçüde korunmaktadır. havâ (Harmancık-Akpınar), dōvâ (Harmancık-Yeşilyurt), cenâze (Harmancık-Dutluca), hâne (Harmancık-Dutluca), meselâkin (Harmancık-Dutluca), nâhiye (Harmancık-Akalan) gibi. Bunun yanında hayrân>hayran, helâl>helal, vefâ>vefa, pâdişâh>padişah, dünyâ>dünya (Keles-Belenören), erzâk>erzék (Harmancık-Yeşilyurt), salâvât>selevat (Harmancık-Akalan) gibi örneklerde olduğu gibi uzun ünlülerde kısalma da gözlemlenmektedir.

Batı grubu ağızları için geçerli olan baskın ilerleyici benzeşme temayülü Bursa ağzında da kendini açıkça göstermektedir. Yazı dilinde -ki, -ken, gibi tek şekilli olan ekler çok şekillidir. Çarışdırıkana (Harmancık-Akalan), gidēkene (Harmancık-Kozluca), ufakkan (Büyükorhan-Armutçuk), yatırıkā<yatırırken (Keles-Belenören), bilmeyonku (Keles-Belenören) gibi.

³Ulaşılabilen kaynaklarda Bursa ağzıyla ilgili Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesinde lisans tezi olarak Sevgi Kulja tarafından yapılmış bir lisans tezi tespit edilmiştir.

⁴Leyla Karahan, *Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması*, TDK, Ankara 1996. s.115.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

Batı grubu ağızları için karakteristik durum arz eden ê>i değişimi konusunda Bursa ağızında dikkate değer bazı örnekler kendini göstermektedir. diyo (Harmancık-Akalan), idiyoz (Harmancık-Akalan), yiniyodu (Harmancık-Akalan), yirden-yire (Harmancık-Dutluca) gibi örneklerin yanında elimiz (Harmancık-Akalan), yerleşmiş (Harmancık-Aklalan), dedilē (Harmancık-Akpınar), gibi ê'nin korunduğu örnekler de mevcuttur. vereceğim>vēcen (Keles-Belenören), vermeyeceğim>vēmecen (Keles-Belenören) gibi örneklerde r ünsüzünün düşmesiyle oluşan uzun e'ler de gözlemlenmektedir.

Bursa dağ köylerinden derlenen metinlerde kelime başındaki r ve l ünsüzlerinin önünde ünlü türemesi rahmet>ırahmet ve irāmet (Keles-Belenören), ıramazannāda (Büyükorhan-Yakuplar), urus (Büyükorhan-Perçin) örneklerinde gözlemlenmektedir.

g ve ğ ünsüzleri Bursa ağızında ogul>oğul (Keles-Belenören), ağıl>ağıl gibi örneklerde sızıcılışmış ve bu sızıcılışmaya bağlı olarak yēmē<yemeği (Harmancık-Saçaklı), ōcāñ<ocağın (Harmancık-Saçaklı), toprā (Harmancık-Dutluca), çocuklūmda (Harmancık-Dutluca), sādān<sağdan (Harmancık-Dutluca), ūraşdı (Harmancık-Akalan), düğüne>düne (Keles-Belenören), böğüründe>>bö:ründe (Keles-Belenören) gibi örneklerde yanındaki ünlüyü uzatarak kaybolmuştur.

Kelime başındaki k, q ünsüzlerinin g ve ğ olduğu sıklıkla gözlemlenmektedir. Koca (Keles-Belenören), Kızı (Keles-Belenören), Kuru (Harmancık-Kozluca), Kosak (Harmancık-Kozluca), Kayıboldu (Harmancık-Yeşilyurt), Kazık (Büyükorhan-Balaban), Koruz (Harmancık-Saçaklı), Kışımız (Keles-Düvenli), Kāmadı (Keles-Düvenli).

Ancak kelime başında ötümsüz k ünsüzünün kullanıldığı örnekler de mevcuttur. kırk (Harmancık-Akpınar), kittik (Harmancık-Yeşilyurt), kendi (Harmancık-Akalan).

Bursa dağ köylerinden derlenen metinlerde arka ve orta damak ünsüzü ñ korunmuştur. doñuz (Harmancık-Akalan), köñ (Büyükorhan-Yakuplar), buñar (Büyükorhan-Yakuplar), Koñşu (Harmancık-Balatdanişment, Büyükorhan-Yakuplar), eviñ (Keles-Gelemiş), soñumuz (Keles-Gelemiş), eliñe (Keles-Düvenli) vb.

Fiil çekiminde kullanılan zamir kökenli 1. ve 2. kişi ekleri okuruz (Büyükorhan-Zaferiye), yaparız (Harmancık-Akalan, Keles-Dağdibi), yapabiliriz (Harmancık-Akalan), alısın (Keles-Dağdibi), bilip durusuñ (Orhaneli-Demirci), sulāsın (Harmancık-Akalan), yatāsın (Harmancık-Akalan), gidēsın (Harmancık-Akalan),

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

yimnēsın<yemlersin (Harmancık-Akalan) örneklerinde olduğu gibi dar ünlülü olarak kullanılmaktadır.

Çokluk 2. kişi iyelik eki ve iyelik kökenli kişi eki büzülmeye uğramamıştır. müsādeniz (Harmancık-Akpınar).

Duyulan geçmiş zaman eki -mİş, diğer batı grubu ağızlarında olduğu gibi çok şekillidir. doldurmuşlā (Harmancık-Akpınar), ölmüş (Keles-Belenören), yörükmüş (Harmancık-Akalan), ediyomuş (Harmancık-Dutluca) gibi.

Son olarak şimdiki zaman eki dağ bölgesi derlemelerinde başlāyoz (Büyükorhan-Yakuplar), çekyo (Keles-Gelemiş), geliyo (Harmancık-Balatdanişment), alyō (Keles-Düvenli) örneklerinde olduğu gibi ekin sonundaki r sesini düşürerek -yo, -yō biçiminde tespit edilmiştir.

Genel olarak 9 alt gruba ayrılan Batı grubu ağızlarında yer alan ve paralel özellikler gösteren Bursa ağızı, yine Karahan'ın tasnifine göre bu grubun I. bölgesinde yer almaktadır.⁵ I. alt grupta Bursa'nın yanında Afyon, Antalya, Aydın, Bilecik, Burdur, Çanakkale, Denizli, Eskişehir, Isparta, İzmir, Kütahya, Manisa, Muğla Uşak ve Nallıhan da bulunmaktadır. Alt grupları belirleyen özellikler dikkate alındığında Bursa ağızının genel durumu şöyle özetlenebilir.

1. e>ā değişimi Bursa ağızlarında gözlemlenmektedir.

Ƙadār (Harmancık-Akalan), ūrāşdim (Harmancık-Akalan), ėskiden (Orhaneli-Gümüşpınar), ėnigöllü<İnegöllü (Orhaneli-Demirci), lēstī<lastiği (Orhaneli-Demirci), gēlmiş (Keles-Düvenli), dēynek (Keles-Düvenli), dēne (Keles-Düvenli).

2. doldurcez (Büyükorhan-Armutçuk), burē (Büyükorhan-Balaban) Ƙoycen (Büyükorhan-Balaban), örneklerinde olduğu gibi c, ç, ş, y ünsüzlerinin sebep olduğu kalınlık-incelik uyumsuzluğu bir tarafa bırakılacak olursa bu ağızlarda ünlü uyumları kuvvetlidir. varıdı (Orhaneli-Demirci), ataşda (Orhaneli-Demirci), gömēdik (Keles-Düvenli), ısıcak (Harmancık-Saçaklı), varımış (Büyükorhan-Balaban).

3. Batı Anadolu ağızlarında yağmur, çamur, savuş- gibi kelimelerdeki yuvarlak ünlülerin düz olması beklenmektedir. Bursa yerli ağızlarında da bu özellik görülmekle beraber söz konusu ünlülerin yuvarlak kullanıldığı da görülmektedir. yāmır (Harmancık-Akpınar), savırdın (Harmancık-Akpınar), hamır (Harmancık-Saçaklı), davul (Harmancık-Balatdanişment).

⁵ age, s.117.

4. I. alt grupta gelecek zaman ekinin başındaki a/e ünlüsünün düşmesi durumu nolcek (Keles-Gelemiş), yetiştircek (Keles-Gelemiş), olcek (Harmancık-Akalan), itcek (Harmancık-Akalan) örneklerinde olduğu gibi Bursa ağızlarında da mevcuttur.

Ancak ekin başındaki ünlünün geniş ve darlaşmış haliyle kullanıldığı örneklerin sayısının az olmadığını da belirtmek gerekmektedir. gidecēm (Keles-Düvenli), gidicem (Harmancık-Akalan), görebilecen mi (Keles-Düvenli), çıkıcek (Büyükorhan-Balaban).

5. r sesi derlenen metinlerde hece sonunda ve kelime sonunda önündeki ünlüyü uzatarak düşme eğilimindedir. habā<haber (Büyükorhan-Perçin), bi<bir (Harmancık-Kozluca), işlēnde (Keles-Belenören), Qadā (Keles-Belenören).

şētilē<şey ettiler, şēlē<şeyler, burlā<buralar, alıvıdılā<alıverdiler, evlēn<evlerin

Yabancı kaynaklı kelimelerde kelime başında bulunan r sesi ünlü türemesiyle kelime içine alınıp korunurken, radiyo (Büyükorhan-Perçin) örneğinde olduğu gibi bazı örneklerde kelime başında kalabilmiştir.

6. Hece düşmesi

vārıız<varırız (Keles-Belenören), yollāmīn (Keles-Belenören).

7. Hece kaynaşması örnekleri Bursa dağ köylerinden derlenen metinlerde gözlemlenmektedir. almamış mı>āmamış mı, böyleymiş>böleymiş, karısı>Qāsı gibi.

8. ónnā (Orhaneli-Gümüşpınar), ónnarı (Orhaneli-Demirci), ónnan (Harmancık-Akpınar) örneklerinde olduğu gibi o zamirinde bir daralma gözlemlenmektedir.

9. Zamir kökenli eklerin 1. ve 2. kişilerde kullanımı, ben>-van/-ven>-yan/-yen/-yın/-yin>-ın/-in/-un/-ün şeklinde eklenmesiyle oluşmuştur. 1. kişi -In, 2. kişi -Iz biçimindedir. şāyidin (Harmancık-Akpınar), āşçıyın (Harmancık-Akpınar), vurmuşundur (Keles-Düvenli), Qavuruyon (Keles-Dağdibi).

10. Bu ağızlarda asli ünlü uzunluklarını koruyan kelime sayısı fazladır. ākalan<Akalan (Harmancık-Akalan), yōrük (Harmancık-Akalan), yōk (Büyükorhan-Armutçuk), öküız (Büyükorhan-Balaban), dātlı (Büyükorhan-Zaferiye), āşlık<açlık (Harmancık-Akpınar).

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

İKİNCİ DERECEDE ALT GRUPLARIN BELİRLENMESİ

Bursa ağzı, L. Karahan'ın tasnifine göre I. alt grubun 2. derecedeki alt grubunda yer almaktadır. Bu grupta L. Karahan'a göre

1. r ve l düşmesi azalmıştır.

Bursa yerli ağızlarında çok sık görülen ses olaylarından biri bazı ses düşmeleridir. Bu düşmeler içinde r ünsüzünün düşmesi de önemli yer tutmaktadır. Geniş zaman ve şimdiki zaman ekinde, çokluk eki ve 3. çokluk kişi ekinde r düşmesi son derece yaygındır.

dālāda<dağlarda (Harmancık-Yeşilyurt), gidēkene (Harmancık-Yeşilyurt), sōna (Harmancık-Yeşilyurt) alkāsın (Harmancık-Kozluca), oluyodu (Keles-Belenören).

2. Şimdiki zaman eki genellikle -yor/-yo'dur.

Şimdiki zaman ekinin sonundaki r ünsüzü derlenen metinlerdeki örneklerde hep düşmüştür. Dolayısıyla bu ölçütte belirtilen -yor eki Bursa ağızlarında nerdeyse hiç kullanılmamaktadır.

getiriyo (Keles-Dedeler), parçalıyo (Keles-Dedeler), varıyo (Keles-Dedeler), geliyo (Keles-Dedeler), bidiriyo (Keles-Baraklı), veriyo (Harmancık-Akalan), görünüyo (Büyükorhan-Zaferiye), oluyo (Büyükorhan-Zaferiye), kesiyo (Keles-Dağdibi), ālanyo<ağlanıyor (Orhaneli-Gümüspınar), çarıyo<çağırıyor (Keles-Dağdibi).

3. Bu ağızlarda -ım/-im şahıs eki -ın/-in ekine, -ayım/-eyim şahıs eki de -ayın/-eyin'e göre daha işlektir.

göremiyom (Harmancık-Akalan), bilmiyom (Harmancık-Akalan), onuşamayon (Keles-Dedeler), yapıyon (Keles-Dağdibi), dakıyon (Keles-Dağdibi), çarıyon<çağırıyor (Keles-Dağdibi), biliyon (Harmancık-Akalan), hatırlamayon (Orhaneli-Gümüspınar), isteyon (Keles-Baraklı).

diyem (Keles-Dedeler), bakām (Keles-Baraklı, Keles-Dağdibi), çaralım (Keles-Baraklı), gidem (Harmancık-Akalan), yapām (Büyükorhan-Zaferiye), yapam (Orhaneli-Demirci), görēm (Keles-Dağdibi) örneklerinde görüldüğü gibi 1. kişilerde -ım/-im eki ile -ın/-in ekinin alternans kullanımında bir denge görülmekle beraber istek çekimi 1. kişide -ayım/-eyim eki kullanılmaktadır.

4. Belirtme ve yönelme durum eklerinin yapısı yazı dilinden farklı değildir.

bize (Keles-Belenören), oğlannarına (Harmancık-Dutluca), köve (Harmancık-Dutluca), yirleşimini (Harmancık-Dutluca), elini (Büyükorhan-Balaban).

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

5. Ek fiilin ve ile edatının ekleşmesi sırasında ortaya çıkan y ünsüzü bu ağızlarda eriyerek hece kaynaşmasına sebep olmuştur.

alsadım<alsaydım (Keles-Belenören), babasıla<babasıyla (Harmancık-Akalan)

öledi<öyleydi (Keles-Belenören), bunnānan (Keles-Düvenli), Allahın emrinen<emriyle (Büyükorhan-Yakuplar).

6. Bursa ve Bilecik ağzında ön seste ve ilk hecede ünlü daralmaları görülür.

ó güne (Harmancık-Balatdanişment), ónnādan (Harmancık-Balatdanişment), bónnarı (Büyükorhan-Yakuplar), órdan (Büyükorhan-Yakuplar), óndan (Büyükorhan-Yakuplar), ónnā (Keles-Belenören), bónlā (Keles-Belenören), ónnan (Keles-Belenören).

Bursa dağ köylerinde tespit edilen ağız özellikleri çoğu fonetik olmak üzere Batı Anadolu Ağızları grubunun I. alt grubunun ve II. derece alt grubun özelliklerini taşımaktadır. Bursa Yerli Ağızlarının Derlenip İncelenmesi adlı projeye ilgili olarak belki de ilk yapılması gereken iş, bugüne değin yapılan sınırlı çalışmalar ve yakın bölge ağızlarıyla ilgili çalışmalardan yararlanarak ortaya çıkarılan ses özelliklerinin derlenen metinlerle örtüşüp örtüşmediğini tespit etmektir. Diğer Anadolu ağızları çalışmalarında olduğu gibi kentleşme, teknolojinin hızlı ilerleyişi ve insan hayatının hemen her safhasına girmesi, köyden şehirlere doğru gerçekleşen göçler gibi önemli dezavantajlar ve farklı etnik unsurlarla iletişim içinde olma durumu Bursa ağızları için daha da önemli olmuştur. Daha önce de belirtildiği gibi farklı yerlerden bölgeye gerçekleşen göçler sonucu ağız özelliklerinin birbirine kaynaşması da Bursa ağız özelliklerinin korunmasını güçleştiren önemli bir etken olmuştur. Tüm ağızlar için geçerli olan bu tehditler, Bursa ağzının ihmal edilmesiyle daha farklı bir boyut kazanmıştır.

Bugün Bursa ağızları için çok net olarak ortaya koyabileceğimiz tespit, geç kalmış olmakla beraber, dağ köylerinde Bursa ağız özelliklerinin korunabildiğidir. Bu nedenle bu makale hazırlanırken dağ köylerinden derlenen metinler esas alınmıştır. Ova bölgesindeki köylerden yapılan derlemeler, yukarıda belirtilen tehditler de göz önünde bulundurularak ayrıca titizlikle değerlendirilmeye çalışılacaktır.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

KAYNAKÇA

KARAHAN Leyla, **Anadolu Ağzlarının Sınıflandırılması**, TDK, Ankara 1996.

DEMİREL Muammer, "Bursa'nın Zenginliği Göçmenler", **XIX. Yüzyılda Bursa'da Göçmen İskanı**, Osmangazi Belediyesi Yayınları, Bursa 2008, s. 45-48.